

سه‌دهمی رۆشنگه‌ری و رۆمانتیکی

بتراند رسل
و/ په‌حیم سابیر

(۲ - ۳)

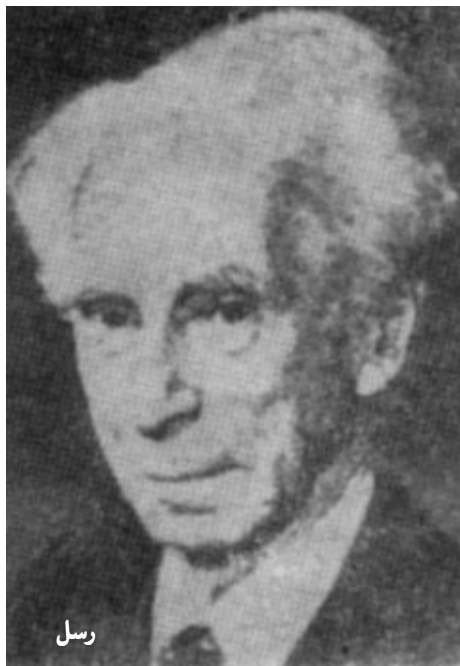
مادیه‌تی جه‌ده‌لیه‌تی مارکس و ئەنگلسدا زیندوووه، له هه‌مان کاتدا ده‌یکه‌نه نمونه‌یه‌کی باش بۆ دۆزینه‌وه‌ی هه‌له‌کانی ئەو فەلسه‌فه‌یه، هه‌یگڵ (۱۷۷۰ - ۱۸۳۱) له شتو‌تجارت له دایک بووه، له‌و کاته‌ی که شلنج له توینجن ده‌بخویند ئەمیش له‌وئ ده‌بخویند، بۆ ماوه‌یه‌ک به‌ وانه‌وتنه‌وه خه‌ریک بووه، له‌ سالی (۱۸۰۱) چووه پال شلنج له‌ یینا، له‌وئ دوا‌ی پینج سال کتیبی (دیارده‌کانی رۆح) ی ته‌واو کرد له‌نیو بارودۆخی جه‌نگی (یینا) دا، پیتش ئەوه‌ی سوپای فەره‌نسی بچیتته‌ ناو شاره‌وه ئەم شاری به‌جئ هیتشت، چه‌ند سالی‌ک کاری سه‌رنوسه‌ری ده‌کرد، دوا‌یی بووه به‌رپوه‌به‌ری قوتابخانه‌یه‌کی ناوه‌ندی له‌ نورمبرج، کتیبی (زانستی لۆژیک) ی دانا، له‌ سالی (۱۸۱۶) بووه مامۆستا له‌ هیدلبرج، (فه‌ره‌نگی زانسته‌ فەلسه‌فیه‌کان) ی دانا، سالی (۱۸۱۸) له‌ به‌رلین بانگیتشت کرا بۆ کاری فەلسه‌فه و کورسی فەلسه‌فه‌ی پئ به‌خشرا له‌م پله‌یه مایه‌وه و کاری ده‌کرد، بروسیا لای هه‌یگڵ جیتی سه‌رسورمان بوو، فەلسه‌فه‌که‌ی بووه وانه‌ په‌سمیه‌کانی ده‌ولت. نووسینه‌کانی هه‌یگڵ گرانتترین نووسینه‌ له‌ هه‌موو به‌ره‌مه‌ فەلسه‌فیه‌کان گرانتتره، ئەمه‌ ته‌نیا بۆ سروشتی بابه‌ته‌کانی ناگه‌رپته‌وه که چاره‌سه‌ری ده‌کردن، به‌لکو بۆ ئەو شتیاوه‌ گران و کرچه‌ی ده‌گه‌رپته‌وه که پیتی ده‌نوسسی، راسته‌ که هه‌ندیک مه‌جازات له‌ نووسینه‌کانیدا ده‌رده‌که‌ون که خو‌شی به‌ ناوه‌زی خوینهر ده‌دن، به‌لام ئەمه‌ به‌س نییه‌ بۆ هه‌پوربونه‌وه له‌و ئالۆزی و لیتلییه‌ی که به‌سه‌ر نووسینه‌کانیه‌وه بووه، هه‌ولدا‌مان بۆ ئەوه‌ی له‌و ستی‌رکه‌ بگه‌ین که هه‌یگڵ ئاراسته‌ی بۆ ده‌کرد، و له‌سه‌رمانه‌ که بگه‌رپینه‌وه بۆ جیا‌وا‌زکاری کانت له‌نیوان تیۆر و پراکتیکدا، ئەوجا ده‌توانی فەلسه‌فه‌ی هه‌یگڵ به‌وه‌ وه‌سف بکه‌ین که جه‌خت له‌ ئەوله‌ویه‌تی پراکتیکی ده‌کاته‌وه، به‌مانایه‌کی ته‌واو بۆ وشه‌که، ئەو هۆبه‌ش وای کرد که پیتش هه‌ر شتی‌ک بۆ هه‌موو چالاکییه به‌شه‌رییه‌کان گرنگیه‌کی گه‌وره‌ به‌ می‌ژوو و سروشتی می‌ژوویی بدات، به‌لام له‌ مه‌ر میتۆدی جه‌ده‌لییه‌وه که هه‌ندی ریشه‌ی ده‌گه‌رپته‌وه بۆ کانت و فشته‌ و شلنج، بئ

فەلسه‌فه‌ی ئایدیالیستی ئەلمانی له‌سه‌ر ده‌ستی هه‌یگڵ دوا شتیه‌ی میتۆدی وه‌رگرت، پالپشت به‌و تروسکاییانه‌ی که له‌ (فشته‌) و (شلنج) ی وه‌رده‌گرت، فەلسه‌فه‌یه‌کی هینایه‌ ئاراهه‌ که تا ئیستاش بایه‌خ و سوودی خو‌ی هه‌یه، سه‌ره‌رای ئەوه‌ی هه‌موو سیماکانی راستی ده‌لین.

بی‌جگه‌ له‌وه هه‌یگلیزم کاریگه‌ری گه‌وره‌ی بۆ سه‌ر نه‌وه‌یه‌کی ته‌واو له‌بیرمه‌ندان هه‌بوو، نه‌ک ته‌نها له‌ ئەلمانیا‌دا، به‌لکو له‌ ئینگلته‌راشدا، به‌لام فه‌ره‌نسا به‌شپوه‌یه‌کی گشتی فەلسه‌فه‌ی هه‌یگڵ کاری تی نه‌کرد، له‌وانه‌یه هۆی ئەوه بگه‌رپته‌وه بۆ لیلی سه‌رچاوه‌که، که گۆرانه‌که بۆ زمانی فه‌ره‌نسی به‌شپوه‌یه‌کی وا بووه که زمانی فه‌ره‌نسی به‌ پرونی گوزارشتی لی نه‌کراوه، به‌شپوه‌یه‌کی تایبه‌ت تا ئیستاش فەلسه‌فه‌ی هه‌یگڵ، له

له یادممان نهچیت که لۆژیک لای هیگل هاوتای میتافیزیقایه له واقعیدا، بهو شیوهیه نمایشیکی گوتتهکان لهژیر لۆژیکدا دنوسری که یهک لهوی تر تهون دهکن له کردارهکی دیالکتیکدا و دهگۆری له (رهوش)هوه -The Antithesis دوایی بۆ تیکهله Synthesis، بی گومان ئەم بیروکهیه له گوتتهکی (مقولات)ی (کانت)هوه وهرگیراوه که خالی دهست پیکردن بوو لهو نمایشهکی که هیگل پیشکشی کرد، بووه مهسهلهکی (کانت) ئهویش گوتتهکی یهکهبوو، بهلام دوایی هیگل ریگای تایبتهکی خۆی گرتتهبه و به زنجیرهیهکی درێژ پیکهوهکی بهست، بهشیوهیهکی ههروهیهکی له مهه گوتتهکانهوه تا گهیشه بیروکهکی رهها، تا ئەم قوناغه خولیکی تهواو خولاینهوه دوایی گهراینهوه بۆ یهکه، هیگل واههیری ئەمهکی دهکرد که زمانهتیکه بۆ تهواو بوون و سهلامهتی بهلگه.

به راستیش بیروکهکی رهها واهه دهدهخات که بهرزترین نمونهکی یهکهیه، واته ئهوهکی که له ههموو جیاوازییهکان دهگات، بهلام پرۆسهکی جهدهلی که رههایی لێ پهیدا دهی بۆ زیاتر تیگهیشتن لهو بیروکهکی ئالۆزه یارمهتیمان دهوات، بی گومان پیشکشی کردنی ئەم پرۆسهیه به زمانیکی ساده شتیکه بهدهر دهی له توانای هیگل ههروهها له توانای کهسیکی تر، بهلام هیگل جاریکی تر دهگهڕیتتهوه بۆ یهکیکه لهو نمونه رووانهکی که نووسینهکانی تیا دهناختی، هیگل باسی ئەو جیاوازییهکی نیوان کهسیک دهکات که لهلای هزری رهها چهق نابهستیت لهسه ناسینی رهوتی جهدهلی و لهنیوان کهسیک که بهو رهوتهدا تیههپیی، ئەمه ویک دهچوینی بهدهلالهتی نوێژکردن لای مندال و به دهلالهتی بۆ پیاویکی پیر، که ههردووکیان ههمان فۆنتیک بهکاردههین، لای مندالهکه تهنیا کومهلیک دهنگ نهی هیچی تر ناگهیهنیت، بهلام لای پیرهکه ئەزموونی تهمهنتیکی تهواوی پیه دیاره، بهو شیوهیه پرهنسیپی جهدهلی بانگهشیهکی ئەوه دهکات که ئەو رههاییه که رهوت دهگاته کۆتاییهکی، ئەوه تهنیا راستیهکیه که، لهم بیروکهیهدا هیگل کاریگهری ئسبببونی لهسه بوو، ئەمهش ئەوهمان پێ دهلی که ههه بهشیک له ههموودا هیچ راستی و مانایهکی کردوهی نییه له خۆیدا، بهلکو هیچ مانایهکی ناگریتته خۆ گه به تهواوی پیه نهیته به گهردوونهوه، لیرهشهوه لهسه ئەم بنههته ئەو مهسهلهیهکی که دهی ههه ئەوهیه که پیوسته لیبی بدوین ئەویش بیروکهکی رههایی حهقیقهتیکه، تهنیا ههمووه که حهقیقهته، ههه شتیکی بهشیش تهنیا حهقیقهتیکه بهشی ههیه لهوه زیاتری نابی، بهلام گهه بهدوای پیناسهکی بیروکهکی رهها لای هیگل گهراين، ئەوا له لیبی

رسل

گومان هیگل له بایهخیمان ئاگادار دهکاتهوه ئهویش به دهککردنی لهو پیشکشیوتنهکی که بزوینه میژووویهکان پیایدا تبهدهپرن، که له جۆلانه دهچ له دابهزین و بهرزبوونهوهدا، بهشیوهیهکی تایبتهکی وای دهبینی که پیشکشیوتنی فهلسهفهکی پیش سوکرات بهو تهزه رهوتی کردوه، ههروهک پیشووتر باسمان لیه کرد، هیگل ئەم میتۆده بهرزدهکاتهوه بۆ ریبازی راقهکردنی میژوویی، به واقعیسه رهوتی جهدهلی له دوو داوای دژ بهیهکهوه بۆ شیوهیهکی له چارهسهری نیوهندی خۆی لهخۆیدا کاریکی زۆر بهسووده، بهلام هیگل بانگهشیهکی تری کرد که میژوو دهباوه بهو قوناغه دیاربکراوانه تی بیهریا به لهسه بنههتی ئەم میتۆده، بیجکه لهو بانگهشیهته ئەو مهسهلهیه ناتوانی بهسملینری تهنیا له ریگهکی شیواندن راستیهکانهوه نهیته، دان پیاوان به تهزرتیک بۆ رووداوه میژووویهکان شتیکه و ههلهتینجی میژوو لهو میتۆدهوه شتیکی زۆر زۆر جیاوازه، بۆیهش رهخنهکی شلنج لهم بوارهدا دهسهپ به قهده نهوهندهی بهسهه فهلسهفهکی سروشتدا دهسهپن.

میتۆدی جهدهلی له ههندی لایهندا ههولدانی سوکراتمان بیههخاتهوه و هک پهندیکی چاکه، که لهلای هیگل به هزری رهها دهردکهوئ، ههروهها جهدهلی سوکراتی داوی ئەوهکی سهپینهه تایبهتیهکانی لێ دهکری له کۆتاییدا دهگاته وینهکی چاکه، ههروهها جهدهلی هیگلی بهرزدهبیتتهوه بۆ بیروکهکی رهها، هیگل له کتیبی (لۆژیک)دا ئەو پرۆسهیهکی باس کردوه، ئەو باسکردنه، یان باوهیری پێ دههینن، یان نهخیر، ههروهها پیوسته

زیاتر هیچی تر نابین که ده بیته نهو شتهی پیوست نابیت به دوایدا بچین، به لام مه به ست لیتی زور ئاسانه، بیروکه ی رها لای هیگل نهو بیروکه به یه که له خویدا بیرده کاته وه، نه مه ش تیگه یشتنیکی میتافیزیکیه له هندی لایه نه وه له گه ل هندی له بوچوونه کانی نه رستو یه ک ده گرنه وه، که قهواره یه کی گوشه گیری نه زانراوه و به بیری تاییه تی خوی پیچراوه، له هندی لایه نی تره وه نه م چه مکه بیروکه که ی (نسبینوزا) مان بیرده خاته وه که نه و گه ردوون یه ک شت بوون هیگلش وه ک نسبینوزا هر جوژه دوا لیزمیک رت ده کاته وه، نه و وه ک فشته دست پیته کات واته له ناوه زه وه، دوا یی قسه کانی له دوری بیروکه که ده سوورپته وه، هیگل نه م تیوره میتاقیزیکیه گشتیه به سهر میژوودا پراکتیکه ده کات، سهرمان نه سوومی که نه م تیوره له گه ل نهو شیوه تهرزه گشتیه تاییه تانه ده گونجی له م بواره دا، هیگل پرنسیپی جه ده لی له میژووه وه وهر گرتوه، به لام نهو شیوازی که رووداوه کانی پی ده گپرتته وه ههروه ک بینیمان و پیوسته که به و جوژه ریگه هوزگه راییه دهستی تیوره نه درئ، ههروه ها ناواش روچوون به ره و رها له میژوودا فرسه تیکی ده داتی بو پیشکه شکردنی هندی پروپاگنده ی نه ته وه بی که زور له ته وژی پیته دیاره.

له دیدی نه ودا میژوو گه یشتوته دوا قوناغی له ده ولته تی بروسیدا ههروه ک له سه رده می هیگلدا دامه زرا، نه مه نه و نه نجامه یه که هیگل پیته ده گات و کوتایی پی ده هینتی له (فله سه فه ی میژوو) دا، بی گومان گه ر نیمه له م تیروانینه ی ئیستاماندا لیتی پروانین، ومان بو درده که وی که فله یله سووفی بلیمه تی جه ده ل له نه نجامه کانیدا تا راده یه که په له ی کردوه، نه م تهرزه خوی و له به لگه کان ده کات بو وروژاندنی هیگل ده ولته تیگ ریگ بخریت به ریگایه کی گشتگیری، پیشکه وتنی روچ له میژوودا پیش هه موو شتیک به رای هیگل کاری نه لمانه کانه، له بهر نه وه ی ته نیا نه لمانه کان توانیان نازادی له چوارچینه گشتیه که یدا تی بگن، له وه ی که نازادی چه مکیکی سلبی نیبه، و پیوسته په یوه ست بیت، به لام نه م مه سه له یه نه وه ناگه یه نی که له هه ر شوینیک یاسا هه بیت نه و نازادی هه یه، هه ر وه ک هیگل بوی ده چی، گه ر مه سه له که و ابوایه ده بوایه (نازادی) هاوتای ملکه چکردن بوایه بو یاسا، نه و مانایه جیاوازیبه کی له گه ل نه و مانایه ی هه یه که بو مان داناوه، به لام له هه مان کاتا تروسکاییه کی بلیمه تی گرنه گ هه یه له بیروکه ی هیگلدا له مه ر نازادی، نه و که سه ی که سهری خوی ده کیشی به دیوارتیکی خشتدا له بهر نه وه یه که نایه وی دان به وه دابنی که نه و قالبه خشتانه زور ره قترن له ئیسه که کان، ده توانین به به رده و امی وه سفی بکه ین،

قورسایي هه بیټ، له م باره یه وه تیرواینه که ی (کانت) زور قوولت تر بوو له هی (هیگل) له بهر نه وه ی ته م سهرده مه ی ئیستامان سه لماندی که جهنگ له کوتا بیدا ده بیټه هوی ویران کردن، ته م ویران کردن به کرده وه یی واتای که یشتنی به و په ری جه ده لیه ت که ده بی لایه نگرانی به په روشی هیگل یزم رازی بکات.

له وه نامو تر نه وه یه که تیوره که ی هیگل له مه ر سیاست و میژوو له گه ل لژی که تاییه تیه که یدا ناگو نچی، له بهر نه وه ی ته م هه مو وه ی که پرۆسه جه ده لیه که ی پیده گن هاوشیوه نییه بو (یه کی) ییه که ی بارمیندس، که یه کانگیره و شیواز و جیواز ی تیدا نییه، له گه ل هاوشیوه که ی له لای ئیسینوزا که خوی سروشت بوو، که زیاتر له گه ل گه ردووندا یه ک ده گرنه وه، تا له دواییدا تیکه لی ده بیټ، له بهر نه وه هیگل پیچه وانیه ته وه یه، چونکه بییر کردنه وه که ی له سه ر بنه رته ی هه موو نه دمه کانیه تی، بیرو که یه که که دوا جار کاریگری خوی کرده سه ر فه لسه فه ی دیوی، به پیتی ته م رایه ش تاک راستی ته وا و ورنه گری تا پیوه ندی نه بیټ له گه ل هه موودا، هه روه ک چون به شه بوونه و هره کانی نه دمانان پیکه وهن، له وانیه به خه بالی که سیکدا هاتنی که نه وه وای له هیگل کردنی بو گه وار کردن ته وه بیرو که یه ی که ده لی (به بوونی دام و دزگا جوړ به جوړه کان له نیو دهوله تدا)، به لام هیچ جوړه شتیک له وه گه وار ناکات، دهوله ت خوی ده سه لاتیکی تاکر هوی زورداره، ته مه سروشتی بوو لای هیگل به وه ی که پروتستانیه کی بیوه ی بوو، به وه ی بانگه شه ی کوتر و لکردنی که نیسه بکات له لای دهوله ته وه، له بهر نه وه ی موړکی نه ته وه یی ده سه ته بهر ده کات بو ریخه ستنی کلایسا، به لام بو کلایسه ی رۆما هیگل هه لویتستیکی به ریهرچی هه بوو به رامبه ری به هوی ته وه ی له واقیعدا جیواز ییه کی بنه رته ی تیا نه بوو، به چاوپوشی بو هه موو ته و په چاوانه ی تر، له بهر نه وه ی ده سه ته ی ده ولیه، هیگل هیچ بواریکی بو هه ولدانی سه ریبه خو نه هیشته وه له پیتناو گه یشتن به بایه خدانی نه دمه ریټک و پیکه کانی نیو کو مه لگا، سه ره رای ته وه ی وای پیویست بوو، به پیتی رای نه دما میتی، که باوه ش بو ته و چالاکیبانه بکاته وه، به لام گه رانی پوخت یان موماره سه کردن ته ره زوو هه کان ته مه گه وار نا کرین، به لام له سه ر چ بنه رته تیکی ری پی نادریت بو نمونه ته ره زوو کی کردنه وه ی پوولی نامه له یانه یه کدا کوپینه وه که هیچ ستیرکیکی نییه بیجگه له و گرنگی پیدانه هاوبه شه ی هه یانه ته ویش کو کردنه وه ی پوله؟ ده بی ناگاداری ته وه ش بین که وانه مارکسییه په سمیه کان له و باره یه وه زور له هیگل یه تی هه لگرتوه، هه موو چالاکییه ک وای سه ر ده کرئ که راسته وخو خزمه تی

دهوله ت ده کات، گه ر له ژیر سایه ی سیسته مدا یانه یه ک هه بی بو ته ره زوو ی پوول کو کردنه وه وای سه ر نا کرئ که یاریده ی شکومه ندی شورش ی سوشیالیستی ده دات، نه دمه کانیا ن خو یان له وه دا ده بیننه وه که به زور قه ده غه ده کرین له کو کردنه وه ی پوول یان شتیک یی تردا، هیچ راستیه ک نییه له نیوان تیوری هیگلی سیاسی و ریپازیه سیاسی که یدا له مه سه له گرنه کانی تردا، له بهر نه وه ی پراکتیکی ورد بو پر نیسپه جه ده لیه که ی ده بوایه بو ی ده ریخه ستایه که نه بوونی هه ده بیته دانمه زرانندی ریخه ستنی مه عنه وی له نیو نه ته وه کاند، ته مه ش له هاوشیوه ی پینیاره که ی کانت ده چیت، به لام راستی شته که ته وه یه که په هایه له سیاسی تدا وای ده رده که وی، که (پادشایه تی بروسیا) یه، بی گومان بوچوونی بو ته م نه نجامه بو ش بوو، راسته که س ناتوانی نکولی له وه بکات که خه لک هه بوون به دلایکی پاکه وه باوه ریان به و مه سه له یه هه بووه، به لام گه ر باوه ر بوون به و جوړه شتانه دلته وای ده دات به ده روون له لای هندی خه لک ته وه شی له گه ل ته و بیره ساغه دا ناگو نچی، ده بی راگه یه نین که ته و مه سه لانه ریپازن و تاوه ز به و لایه دا ده بانبات، به م میتوده که سیک ده توانی لیبور دنه قه لیه کان هه ستنی پی بکات بو هه موو لادهر و نه هامه تیه کان که له م جیهانه ماندا روو ده دن وای لی دئ که هه موو شتیک مانای نه بیټ، ئیستا بایگه ریپینه وه بو جه ده ل، که به راستی بنه کی بیرو که یه له ریپازی هیگلدا، پیشووتر بینیمان که هه نگاوی جه ده لییه ت سی قوناعی گرته خو، یه که میان مه سه له یه که له مه سه له کان، دواپی مه سه له یه که دژیته تی و سه ریپچه تی دواپی هه ردو وکیان له تیکه له یه کی ریگدا کو دده بنه وه، بو زیاتر روون کردنه وه با نمونه یه کی ساده پیشکه ش بکه یین، که سیک ده لی که ئالتون به نرخه، مه سه له ی دژیته تییه که ی دپته به رده م که ته ویش ئالتون نرخه نییه، دواپی ته وه ده گه یینه تیکه لکردنه که به و قسه یه ی که ده لی نرخه ئالتون له سه ر بارودوخ راده وه ستن، ته گه ر له شه قامی ئوکسفورد بیت ته وا خه لکان ده بینی که ناماده بیان تیا به خوار دنت بده نی به رامبه ر به ئالتونه که، لیتره دا ئالتون به نرخه، به لام ته گه ر بی جی و ری له دورگه یه کدا بیت و تووره گه یه ک ئالتون پی بی پیویستیت به ناویټ ته وای لیتره دا ئالتون نرخه نابیټ. به و شیوه یه پیویست ده کات له هه موو حاله تیکدا حساب بو هه موو بارودوخیک بکه ییت، له وانه نه بوو ته و نمونه یه لای هیگل په سه ند بیوایه، به لام یارمه تی مه به سه ته کافان ده دات له م بواره دا، ته و بیرو که یه ی که هیگل جه ختی له سه ر ده کاته وه که تیکه ل ده بیته مه سه له یه کی نوئ و کرداره کی جه ده لی خو له نوپوه ده ست پی ده کاته وه، ئا به و شیوه یه دوا به دوا تا ده گه یینه

له هموو گهردوون، نهو بېرۆکه یه ی له دواى نه موه یه نهو یه که به لگه ی تهو او بۆ ههر شتیک دیارناکهو ی تا نهوکاته ی لیتی دهروانری له همموو پتوه نندییه نه گه ربه کانه وه، واته لهو رهوشه دا که له نیتو جیهاندا یه وهک همموو، لیره دا پتویسته هه ندی شت بخره یه بهر باس، یه که میان له باره ی گرتنه خو ی میژوو یه بۆ جه دهل، زۆر زۆر راسته که هه ندی حالت هه داواکار یان تیدا به مه حال دهیت گونجاندن له نیتوانیاند، به جوړیک به چاره کردنی نیوه ند چاره سه رده کری، نمونه یه که دهه یته وه وهک من تاره زوو ناکه م باجی ده رامه ت بده م، به لام بهرزه وه ندی باجدان له وه دایه که هه لویتستیکی دژ وه رگری و پچ داگری له سه ر نهو ی که هه موو شتی بیات، دوا یی ده گه یه نهو چاره سه ر یه نیوه نده ی به شتیه یه که هه ر دوو لا رازی ده بن، نه مه ش شتیکه ه یچ لیلیه کی تیدا نییه، پتویسته ناگاداری نهو ه بین که چاره سه ری نیوه ند له دوو داواکاری جیاواز نایه ته دی، به لکو له دوو داواکاری دژ به یه که دیته دی، نه م خاله لۆژیکیه پتویستی به روونکر دنه وه هه یه، دوو مه سه له له یه که جیاواز ده بن گه ر راستی یه کیکیان نهو ی تر به درۆ بخره وه. پتچه وانه که ی به پتچه وانه وه یه، به لام دوو مه سه له ی دژ به یه که له وانیه هه ر دوو کیان درۆ بن له وانیه بشی هه ر دوو کیان له گه ل یه کدا راستگوین، لهو نمونه یه ی سه ره وه ده بینین که چاره سه ری نیوه ند سه ر پتچیه بۆ نهو دوو داواکاریه ی که به رامبه رن به یه کتری، نهو شته ی که وا ده کات جه دهل کاری خو ی بکات له حالته میژوو یه کرده کییه کاند، نهو یه که مه حاله له زۆر کاتدا بگه یه نه جوړیک له په یان به پتی داواکاریه به رامبه ره کییه کان، گه ر لای هه ر دوو لا دان به خو داگرتنی تهو اه ته ی نه بوو بۆ گه یشتن به دارشته یه کی به جی له وانیه گه مه که زیاتر توندی به خو وه بیینی، له کوتاییدا لایه نه به هیزه که ده بیاته وه و دۆرا و له یاریگادا به جی ده هیلدری، دوا یی له م حالته ته دا و سه یری داواکاریه به رامبه ره کییه کان ده کری که داواکاریه جیاوازه کانن، به لام نه م له دوا ییدا روو ده دات، له بهر نهو ی روودانه که ی حه تمی نییه، کاتیک دوو رای جیاواز هه بی ده رباره ی باجدان به لای هاوولاتی و له لای ده سه لاتدارانی ده ولت نهو ه یچ کامیکیان ناچار نابن نهو ی تریان بفه وتینن، دوو هم ده بینین که پتسکه وتنی رو شنبیری به رتیه کی میتودی نمونه یی ده چیت به رتیه له لایه نه وه جه دهل دوو دل ده بیت، بۆ تالوگوری وه لام و پرسیار له گفتوگۆ که ی نه فلا توندا، نه مه ش نهو رتیه یه که زین کاری پچ ده کات کاتیک کیشه یه که دیته به رده می، له وانیه هه لویتستیکی به ربه ست بی، هه ندی به ربه چر دنه وه بوروو تینی، له کاتی گفتوگۆ کردندا، یان

له رتگی رای ورد له بابه ته که دا ده گه یه نه نجام، یان وازه یان له مه سه له چاوه که، گه ر دوا ی بیرکردنه وه یه کی زۆر که پتویست بیت یه کییک لهو سه ر پتچیه یانه گه وار بکرت، له م حالته ته دا ده توانین بگه یه نه نه نجامیتی به جی، به بهرچاوی نهو ی که نهو مه سه لانه ی روویه رووی یه کتری ده بنه وه جیاوازیان. یان دژ به یه که بن، کیشه که ی هرقلیطس که و تراوه و ده لتی همموو شتیک ده بزوی هه روه ها کیشه که ی بارمنیدس و تراوه که ده لتی ه یچ شتی نابزوی، دوو کیشه ی دژ به یه کن، به لام نهو یان به سه له بهر په چر دنه وه ییدا بۆ رای هرقلیطس، بهو قسه یه ی که ده لتی هه ندی شت نابزوتین له م حالته ته دا دوو کیشه که جیاوازیان، له هه ر دوو حالته ته دا ده توانین بگه یه نهو چاره سه ری نیوه نده ی که ده لتی هه ندی شت ده بزوتین و هه ندیکیان نابزوتین، نه مه ش جیاوازیه کی بهرچاوی گرنگ دیاری ده کات که ه یگل ناماده یی تیا نه بوو دانی پیا بنی، جیاوازی شتیکه روو ده دات له نووسینتکدا له وتاریکدا discourse، له وانیه که سیک له که سیتیکی تر جیاواز بیت، به واتایه کی تر له وانیه کیشه یه که له کیشه یه کی تر جیاوازیت، به لام له جیهانی رووداوه کانی رۆژانه دا جیاوازیه که نابزوتی، نهو ی هه یه ناتوانیت جیاوازیت لهو ی تر، هه روه ها نهو رایه ش چۆن بی ده رباره ی پتوه ندی نیوان زمان و جیهان، ناوه اش هه ژاری و ده ولته مند ی جیاوازیان، به لکو له یه که ناچن، به لام له بهر نهو ی ه یگل تیروانینی بۆ جیهان تیروانینیکی رۆحیه، بۆیه خو ی له م جیاوازیه سه ره کییه ده دزیته وه، سه ره رای نهو ه به پتی نهو رایه زۆر ئاسانه که هو ی پراکتیک کردنی جه دهل ده رک پچ بکه یان، نه که بهو ی که که ره سه ته یه که بۆ تیوری نه پستمۆلۆژی، به لکو ستایشی راسته و خو ی جیهانیشه له هه مان کاتدا، گه ر بمانه وی گوزارش لهو ه بکه یان، به زمانیتی تر، ده لیتین ه یگل نه که ته نیا میتۆده که ی ناخاته شوین نه پستمۆلۆژی (په یوه ندی به نه پستمۆلۆژی به هه یه) به لکو شویتیتیکی نه نتۆلۆژی پچ ده به خشتی (په یوه ندی به بوونه وه هه یه)، به پتی نهو بنه رته یه ه یگل راقه یه کی جه ده لیسه نه بۆ سروشت ده کات، پتیشوو باسی بهر په رچی (شلنج) مان کرد بۆ نهو جه ده له، به لام مارکسیه کان نهو هه موو ها تو هوو ته یان له خو گرت، بیجگه لهو ی نهو پرنسیپه مادیه یان دانا که (لامتری) باسی لیتوه کردوه له جیتی جه خته که ی ه یگل بۆ لایه نگر به که ی ناوه ز، روو پو شتیکی نامۆی تر هه یه بۆ لایه نگری، که له میتۆدی جه ده لیسه وه هه لده قولتی، نهو ییش شه یدایی ه یگله بۆ ژماره سی، وای ده بیینی له هه موو شتیک ملکه چه بۆ نهو ژماره یه نه مه ش ته نیا بهو ی که دانانی جه ده لیسه ت نه م سی هه نگا وه یه، رهوش و جیاوازیه که ی له گه ل تیکه ل، بهو شتیه یه که

شتیک پیوستی به دابه شکردن هه بی، ده بین هیگل به سهر سی دا دابه شی ده کات، لهو نمایشه ی که پیشکشی کردوه، بو میژوو، وهک نمونه یهک، جیهانی رۆژتاوا جیاواز ده کات ئهوجا جیهانی یونان و رۆما، دوایی جیهانی ئهلمانیسهکان، دیاره ئهوانی ترهیچ حسابیکیان بو ناکات، گهر له گۆشه ی ته نسیق و ویناکردندا (Symmetry) وه سهیری بکهین ئه و شته رهوایه، بهلام وهک میتو دیکلی لیکۆلینه وهی میژووی سهیری بکهین ئه و نایته جیی باوره یوون، نمونه یهکی تریش له (فه رههنگ) دا سی دابه شکردن ده دۆزینه وه که به سی قوناغ دهره و نایته رۆح، یه که میان بوون له خۆدا که لۆژیکی لئی دهره و چئ، دوایی رۆح به قوناغی ئه وه تیده په ری که له خۆی دهرچئ ئه م رهوته له حاله تی گۆراندایه ئه م قوناغش ئه وه یه که گفتوگۆی له سهر کراوه له فه لسه فه ی سروشتدا، کوتاییه که ی رۆح گه شتی رۆیشتن و گه رانه وه ی جه ده لیه که ی ته و او ده کات و ده گه ریته وه بو نیو خۆی، ئه مه ش به قوناغی فه لسه فه ی رۆح سهیر ده کری، هیگل ئه م هه موو پرۆسه یه و سهیر ده کات که سیگۆشه ی جه ده لیه یه، به لام ئه م شیوه سهیر کردنه وشکه به رامبه ر ئاوه زی سه لیم تا ئه وه ی که هه واداران هیگل خۆیان هه ولئ ئه وه یان نه داوه بهرگری لئ بکهن، به لام به ئه رکی خۆمانی ده زانین دوای ئه وه ی ئه م رسته ره خانه مان هینایه به ریاس، بی ناگا نه بین له و به هایه ی که فه لسه فه ی هیگل هه یه تی، ئاگاداری یه که مان له باره ی جه ده له وه یه، لیره دا هیگل به قولاییدا رۆده چئ له باره ی ئه و رهوتانه ی که ئاوه ز به دوایاندا ده چئ، زۆر جار ئاوه ز له سهر ئه و فورمه جه ده لیه یه ناروات، ده توانین بلتین که جه ده ل بیجگه له وه ی به شیکه له سایکۆلۆژی گه شه ی ئاوه ز گه شه ش بو دووریه کی دیاریکراوی لایه نی توانایی ناگاییه ترووسکاییه کان به خۆوه ده بینئ، دووه م هیگل لیزم جه خت له سهر گرنگی میژوو ده کاته وه له و لایه نه وه که و اچ ترووسکاییه کی بی دراوه، به سه ده یه ک له وه و پیتش فیکو ئه وه ی گه وار کردوه، ئه و ریگایه ی که هیگل هه لوتیستی خۆی له سهر نمایش ده کات ئه ویش ئه و فۆنه تیکه یه که به وردی به کاری ده هینئ، له وانه یه ئه مه پیوه ندی به و ویناندنه شاعیرییه تایبه تییه وه هه بیته بو زمانه که خۆی، نمونه ش بو ئه وه: کاتیک هیگل ده لئ فه لسه فه لیکۆلینه وه ی میژوو که ی خۆیه تی، پیوسته له ژیر تیشکی ریازی جه ده لیانه له م گوزاره یه بروانین، هیگل ده لئ فه لسه فه گه شه به پیوست بوون ده گه یه نیت، به پیی فۆرمیکی جه ده لیانه، دواتر لیکۆلینه وه ی جه ده لیه ت که پرنسیپیکی سهره کی فه لسه فه یه لیره دا هاوشیوه ی لیکۆلینه وه ی میژووی فه لسه فه ده بین، بیگومان ئه م

دیاریکراوه ده گوزارشتی لی ده کهن، له بهر نه وهی به راستی پرژدهی زانست ستییرکی فراوان کردنی تیگه یشتنی میتودمانه بۆ سروشت به ریگایه ک که بهردهوام فراوانی به خوښه وه ببینی، بهو شیوهیه تیشک ده خرتیه سهر نهو پیوه نندییه ئال و گورانه که کس پیشووتر به لایدا نه ده چوو، به بهردهوامی ژماره ی رووداوه کانی سروشت تومار ده کرتین له چوارچیتوهی تیوریکدا که نه سقیکی ته و او پیک ده هین، به لای پرنسیپه وه نه م پیشکه وتنه هیچ کوتایی ناییت، بیجگه له وه تیوری زانستی ری نادات به هیچ چاوپوشییه ک، به لکو واپیویسته که به سهر هه موو شویتیکدا بسه پینری، واته یان هه موو شیک یان هیچ شتیک، بهو شیوهیه ده توانین بلتین نهو ریبازه یان نهو نه سقهی که ئایدیالیسته کان لیبی ده دوتین جوریکه له نمونه ی نه فلانونی بۆ هه موو زانست، نه ویش زانستیکی خودایانیه ههروهک لیبینتس بۆی چوو، راستیش پیوهندی هه موو شتیک به شیوهیه ک به هه موو شتیکه وه راستیه که له هندی لایه نه وه دانی پیا دانراوه، به لام نه وه راست نییه که شته کان به گریدانیان به شتی تره وه ده گورین، نهو شیوه بیرکردنه وه به بۆ زانست تووشی هه له مان ده کات له مه سه له ی دووه مدا، نه مه ش هه له یه که هه ول بدری مه سه له که هه مووی ده رکه وی وه ک نه وه ی نه نجامیک بوو دامه زراو کوتایی پی هات، سیما شازه کانی لیکولینه وه ی زانستی وای کرد کوتایی پی هاتنی مه حال بیت، وای دیاره هه لویتستی هیکلیانه تا زور گریدرابیت به مه یلی گه شبینی زانستییه وه که دوا به شی سه ده ی نۆزده یه می گرتوه، کاتیک کومهل باوه ری و ابو که وه لامی هه موو پرسیاره کان نزیک بووه ته وه، دواپی ده رکه وت که نه وه وه همه و ده بوايه هه ر له سه ره تا وه چاوه روانی نه مه بکرایه، له مه ر نهو بابه ته بیه وو ده ییه په ناربدنه بهر بیری زانستی خودایانیه بۆ پاساودانه وه ی نه وه هه لویتسته نه م جیهانه ی که تیایدا ده ژین هه ر چوتیک رمان له سه ری بیت نه وه نییه که نهو زانسته لایه نگری بیت، به لام نهو جیهانه ی له ده ره وه ی نه م جیهانه ماندان ناییت پیوه ندیان پیمانیه وه هه بی، بهو شیوهیه نه سقی ئایدیالیستی چه مکیکی قه لبه، به لام ده توانین که نهو نه نجامه ی خو ی دابه زرینین به نزیکبونه وه له مورکی راسته وخۆ له ریگای نمونه هینانه وه، من باوه ری به کومه لیک بیروباوه ری دروست ده هینم، وه ک نهو وته یه وایه، دارته له که ی نلسون له کوشکه که ی بکنجهام بهر زتره، به لام هیکلیزم شتیک له و بابه تانه گه وار ناکات، به لکو به م قسه یه ری پی ده گری که (تو نازانیت ده رباره ی چی ده دوتیت له پینا و تیگه یشتنی نهو راستییه ی لیبی ده دوتیت ده بی بزانی

جۆره کانی نهو که ره ستانه ی به کاره یتراون له و دوو بینایه دا، که دروستی کردون و بوچی، بهو شیوهیه تا دواپی له کوتاییدا ده بی حسابیک بۆ گهردون بکه بیت پیش نه وه ی به مافی خوئی بزانی و بلتیت تو ده زانیت که مه به ستت چیه کاتیک ده لیبین دارته لی نلسون بهر زتره له کوشکه که، به لام له م رایه دا نهو کیشه یه ده رده که وی بۆم که هه موو شتی بزانی پیش نه وه ی شتی بزانی، به مه ش مه حال ده بی بۆم که بتوانم هه نگاوی یه که م بنیم، به لام که سیک نه گه یشتوته نهو په ری له خو بردووی و دان به وه دابنی که زهینی هه مووی بۆشه، له سه ره نه وه وه نه مه شتیک نییه راست بیت من زور چاک ده زانم که دارته له که ی نلسون بهر زتره له کوشکه که، گه ر به ده ربووم له وه نهو بانگه شه ی زانستیکی خودایانیه ی گشتی بۆ خو م ناکه م، راستی شته که ش نه وه یه که شتی بزانی بی نه وه ی هه موو شتی ده رباره ی بزانی، وه ک چۆن فۆنه تیکیک به ریگایه کی راست به کاره ی پینی بی نه وه ی هه موو پیته کانی بزانی، وای دیاره هیکل لیره دا ده یه وی جه خت له وه بکاته وه که هه ر پارچه یه ک له کومه لی یاری مندالان یه ک شیوه پیک ده هین، تا هه موو شیوه کان چاره سه رنه که بین ناگه یه مانا که ی، به لام نه زمونگه رایه ی دان به وه دا ده نی که هه ر پارچه یه ک مانایه کی تایبه تی هه یه، گه ر وانه بوايه نهو ده ستیمان نه ده کرد به کۆکردنه وه ی پارچه کان به یه که وه، نه م په خنه یه ی نه نجامیکی گرنگی هه یه له بواری ئاکاردا که ئاراسته ی بیری نه سقی لۆژیک کراوه، له بهر نه وه ی گه ر تیوره لۆژیکیه که راست بوايه نهو نهو تیوره ئاکاریه ی که له سه ری دامه زراوه نه ویش له لای خوښه وه راست ده بیت، ههروهک وتمان ده رگا کراوه یه بۆ ناره زایی زور، له م بواره دا (واته ئاکار) هیکلیزم و لیبیرالیه تی لوک له سه ره دوو ری جیاواز ده وه ستن، به رای هیکل ده ولت خو ی خیرخوازه، به لام خه لکان له نیو خو یاندا هیچ گرنگیه کیان نییه، به لکو ته نیا له وه دا گرنگیان هه یه که چۆن به شداری شکومه ندی هه موو ده کهن و لایه نگرن بۆی، به لام لیبیرالیزم له رییه کی تره وه ده ست پی ده کات و و سه یی ده ولت ده کات که خزمه تی بهر ژه وه ندی که سایه تی تاکه کانی ده کات، ئاشکراشه که رای ئایدیالیستی ده مارگیری و توندوتیژی زیاد زۆرداری لی په یداده بی، به لام رای لیبیرالیزم پالپشتی لیبوردن و ریترگرتن و گونچاندن له نیو ره وته جیاوازه کان ده کات، ئایدیالیستی هیکل هه ولدانیکه بۆ تیروانی جیهان بهو سیفه ته ی نه سقیکی پیکه وه گریدراوه، سه ره رای نه وه ی که نهو ناوکه گرنگه ی که تیایدا به ره خه، هیکلیزم به هیچ جوریک ئاراسته یه کی خودی تیا دا نییه، به لکو ده توانین به ئایدیالیستی بابه تی وه سفی بکه ین، پیشتتر بینیمان

ناره‌زاییه‌کی لۆژیکی بوو به‌رامبەر به‌هیگڵ، ناره‌زایی تر لای کیرکجور هه‌یه که بایه‌خه‌که‌ی له‌وه که‌متر نییه، ئەویش ناره‌زایی سۆزداریییه، یان ویزدانیییه، هیگلیزم ره‌وتیکی تیۆری وشکه‌ بوار به‌ هه‌لچوونه‌ دهر‌وونیییه‌کان نادات ئەم ره‌خنه‌یه‌ راست‌گۆیانه‌ هه‌موو فه‌لسه‌فه‌ی نایدیالیستی ئەلمانی به‌شێوه‌یه‌کی گشتی ده‌گریته‌وه، ته‌نانه‌ت تیپرامانه‌کانی ئەم دواییه‌ی (شلنج)یش لیبی ده‌رباز نه‌بووه، پێش ئەوه‌ سه‌رده‌می رۆشن‌گه‌ری به‌ره‌و ئەوه‌ ده‌چوو به‌شێوه‌یه‌که‌ له‌ سه‌رسوپمان پر‌وانیته‌ ئەو هه‌لچوونانه‌، کیرکجور ده‌یه‌وێ ریزه‌ فه‌لسه‌فه‌یه‌که‌ی بۆ بگه‌رێنیته‌وه، ئەمه‌ش له‌گه‌ڵ رۆمانتیکیه‌ ته‌که‌ی شاعیرانه‌دا ده‌چیتته‌ رێوه‌ و به‌رپه‌رچه‌ له‌گه‌ڵ ئاراسته‌ی ئەو ئاکاره‌دا که‌ چاکه‌ به‌ ئەپستمۆلۆژی و خراپه‌ به‌ نه‌زانینه‌وه‌ ده‌به‌ستیته‌وه، به‌ راستی بوونگه‌راییی ئەوه‌یه‌ گه‌ر ئیراده‌مان له‌ ئاوه‌ز دا‌بران به‌رێگای خسته‌سه‌ر یه‌ک، وات کرد که‌ سه‌رنجمان بۆ ئەوه‌ راکیشیت که‌ مرۆف پتویستی به‌وه‌یه‌ که‌ هه‌لبێرێ و شت بکات ئەمه‌ش ئەنجامی بێرکردنه‌وه‌یه‌کی فه‌لسه‌فیانه‌ نییه، به‌لکو پالنه‌ری موماره‌سه‌ی له‌خۆوه‌ی ئیراده‌یه، وا ده‌کات که‌ بواریک بکاته‌وه‌ به‌شێوه‌یه‌کی زۆر به‌ ئاسانی بۆ باوه‌ر‌بوون تا وای لێ دێ گه‌وارکردنی بیروباوه‌ره‌ دینییه‌کان له‌م حاله‌ته‌دا کرداریکی ئیرادی ئازاد بیت، زۆرجار ئەم بیروباوه‌ره‌ بوونگه‌راییه‌ دارشته‌ی ئەو وته‌یه‌ وه‌رده‌گرێ که‌ بوون پێش چیه‌کان ده‌بن، ئەوه‌ش که‌ ناتوانین به‌ قسه‌ گوزارشتی لێ بکه‌ین، یه‌که‌م ئیمه‌ ده‌زانین که‌ شتیکی بوونه‌وه‌ره‌ دوای ئەوه‌ ده‌زانین که‌چی لێ دێ ئەمه‌ش مانای ئەوه‌ نییه‌ که‌ به‌شیک پێش هه‌موو دانین، یان ئەرستۆ پێش ئەفلاتون دا‌بنین، کیرکجور ئیراده‌ی پێش ئاوه‌ز دانا، تاوای بۆچوو که‌ پتویست بیت له‌سه‌رمان که‌ زۆر له‌ پتویست زانستی بین بۆ ئەو هه‌موو شتانه‌ی پتوهندیبیان به‌ مرۆقه‌وه‌ هه‌یه، زانست ته‌نیا به‌دوای ئەوه‌دا ده‌گه‌رێ که‌ گشت بێ، ناشتوانی ده‌ست له‌ شته‌کانه‌وه‌ بدات ته‌نیا له‌ده‌ره‌وه‌ نه‌بیت، کیرکجور دان به‌و رێگه‌ بێرکردنه‌وه‌ی بوونگه‌راییه‌دا ده‌نی که‌ ده‌چیتته‌ ناو ناواخنی شته‌کانه‌وه‌، له‌ حاله‌تی مرۆفدا، وای ده‌بینی که‌ خۆمان له‌وه‌ی که‌ گرنگییه‌کی راستی هه‌یه، سۆز جو‌ریکی تایبه‌ته‌ به‌ هه‌موو تاکیک تیگه‌یشتنمان بۆی ته‌نیا بوونگه‌راییه‌ ده‌بی، کیرکجور وای ده‌بینی که‌ تیۆره‌ ئاکارییه‌کان زۆر به‌ توندی عه‌قلانین وه‌ک له‌وه‌ی رێگا به‌ خه‌لکان بدن ژبانیان به‌بیتی ئەو رێک بخه‌ن، له‌ توانایی هیچ تیۆریکیدا نییه‌ که‌ شیوازیکی جودا تیگه‌یه‌نری به‌ رێگه‌یه‌کی بێ ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ بۆ ره‌فتاری ئاکاری تاک، له‌سه‌روو ئەوه‌وه‌ ده‌توانی هه‌میشه‌ نمونه‌ی پێچه‌وانه‌ به‌ینین یان حاله‌ته‌ به‌رچاوه‌کان به‌ینین که‌ سه‌ره‌پیتی

که‌ چۆن شلنج له‌م دواییه‌دا ره‌خنه‌ی له‌ رێبازی بنیات گرت له‌ بنه‌ره‌تی جه‌ده‌لیانه‌وه‌ ئەم ره‌خنه‌یه‌ له‌ رووی فه‌لسه‌فه‌یه‌وه‌ خالی سه‌ره‌تایی بوو بۆ هێرشیکێ توند که‌ فه‌یله‌سووفی دانیمارکی سورین کیرکجور کردیییه‌ سه‌ر هیگڵ، نووسینه‌کانی له‌سه‌رده‌می خۆیدا ئەو کاربگه‌رییه‌یان نه‌بوو، به‌لام دوای په‌نجا ساڵ بووه‌ سه‌رچاوه‌ی بزوتنه‌وه‌ی (بوونگه‌راییی)، کیرکجور (۱۸۱۳-۱۸۵۵) له‌ کونهاگن له‌ دایک بووه، له‌ ته‌مه‌نی هه‌فده‌ ساڵیدا پتوهندی کرد به‌ زانکۆی کونهاگنه‌وه‌، باوکی له‌ لاویدا رتی که‌وته‌ پایته‌ختی دانیمارک و به‌ پیشه‌ی کشتوکال له‌گه‌ڵ کاری بازرگانی خه‌ریک بوو سه‌رکه‌وتنیکێ گه‌وره‌ی له‌و کاره‌یدا به‌ ده‌ست هێنا، به‌و شێوه‌یه‌ کور هیچ ناخۆشیییه‌کی نه‌که‌وته‌ رێگه‌ی بۆ په‌یداکردنی بژتوی، کیرکجور له‌ باوکییه‌وه‌ ئەو زیره‌کی و به‌دییه‌ی بۆمایه‌وه‌، بێجگه‌ له‌ مه‌زاجی تیپرامانی، له‌ ساڵی ۱۸۴۱ یله‌ی له‌ ماجستیری لاهووتدا هێنا، له‌و کاته‌دا کچیک بووه‌ ده‌ستگیرانی دوای دوودلییه‌کی زۆر زانی که‌ جیگه‌ی ئەو ریزه‌ نه‌بووه‌ و سه‌یری کردوو په‌یامه‌ لاهووتیییه‌که‌یه‌تی بۆی، دوای جیا‌بوونه‌وه‌ی له‌ ده‌ستگیرانه‌که‌ی کۆتایی به‌ مه‌سه‌له‌که‌ هات، دوای ئەوه‌ی خۆیندنی ته‌واو کرد گه‌شتی بۆ به‌رلین کرد و له‌ شلنج وانیه‌ ده‌وته‌وه‌، هه‌ر له‌و کاته‌وه‌ ژبانی خۆی ته‌رخان کرد بۆ تیپرامانی لاهووتی و فه‌لسه‌فه‌، به‌لام ئەو کچه‌ی که‌ ماوه‌یه‌ک ده‌ستگیرانی بوو رێگایه‌کی ماقولی گرت و شووی به‌ که‌سیکی دی کرد، بابگه‌رینییه‌وه‌ بۆ ئەو ره‌خنه‌یه‌ی که‌ شلنج ئاراسته‌ی رێبازه‌که‌ی هیگلی کرد، شلنج جیا‌وازی له‌نیوان فه‌لسه‌فه‌ی نه‌ریی و نه‌ریتیدا کرد، یه‌که‌م به‌وه‌ی به‌دوای بۆچوونه‌کانی یان هه‌موه‌کان یان چیه‌کاندا ده‌گه‌رێ، گه‌ر بمانه‌وێ زاراوه‌ی قوتابخانه‌یی بۆ به‌کاربه‌یتین واته‌ به‌دوای (کنه‌) ئەوه‌دا ده‌گه‌را که‌ شته‌کان به‌چیدا ده‌ناسرین، به‌لام فه‌لسه‌فه‌ی نه‌ریتی پتوهندی به‌ بوونی ته‌واوه‌تییه‌وه‌ هه‌یه، واته‌ له‌ (حالته‌تی شته‌کاندا)، شلنج وای ده‌بینی که‌ پتویسته‌ فه‌لسه‌فه‌ به‌ قو‌ناعی نه‌ریتی ده‌ست پێ بکات دوایی ده‌گۆزیریته‌وه‌ بۆ ئاستی نه‌ریتی، ئەم شیوازه‌ رێبازی وه‌رگرتنی (شلنج)مان بێرده‌خاته‌وه‌، هه‌روه‌ها به‌و ره‌وته‌ی فه‌لسه‌فه‌ تایبه‌ته‌که‌ی گرت به‌ر و به‌ره‌و پێشی برد، که‌ به‌دوو قو‌ناعدا تێپه‌رین، نووسینه‌کانی یه‌که‌می شلنج نه‌ریتییه‌ و ئەمانه‌ی دوایی نه‌ریتییه‌ به‌ واتای هه‌ردوو وشه‌که‌، ره‌خنه‌ی سه‌ره‌کی که‌ ئاراسته‌ی هیگڵ کراوه‌ ئەوه‌یه‌ دوای ئەوه‌ی که‌ له‌بواری نه‌ریتیدا خۆی به‌بێ هۆشی بینیییه‌وه‌ هه‌ولێ دا جیهانیکی واقعی که‌ نه‌ریتی تر بیت به‌یتیه‌ته‌ ئاراوه‌، سه‌رچاوه‌ی بوونگه‌راییی ده‌گه‌ریته‌وه‌ بۆ ئەم ره‌خنه‌یه‌، ئەمه‌ش

رۆمانتیکی دهگرت لهسه ر ئه و بنه رته ی که به هه موو شیوهیه ک ملکه چی هه لاوگیره کاریگه ربه ده ره کیهه کانه، که خوشی به و مانایه رۆمانتیکیه کی ته واو بوو، به لکو هه مان ئه و ریتبازه ی که شیوازی بیرکردنه وه ی بوونگه رایبانه ی لهسه ر بنیات ده نری، بۆچوونیکه ی رۆمانتیکیانه یه که تیکه لی به سه ریدا زاله .

* * *

به و شیوهیه ره تکرده وه ی هه گله له لایهن بوونگه رایبیه وه له بنه رته دا ده گه رپته وه بۆ نکۆلی کردنی ئه و هزره ی که ده لی جیهان خۆی نه سقیک پیکه وه ده نی، واقعیش بوونگه رایب تیزری واقعیانه له ته پستمۆلۆژیدا ده سه پینن، به مانای دژایه تی بۆ تیزری ئایدیالیستی، سه ره رای ئه وه ی کیرکجور خۆی له ده رگای ئه و بابه ته نه داوه، له وانه شه نارزه یی تر بیته کایه وه، که جیاوازیه کی زۆر هه بیته له فه لسه فه ی هه گله گه ر بگه رپیننه وه بۆ دو الیزمه که ی (کانت) ی راستکراوه، که له فه لسه فه که ی (شوپنهاوه ر) دا ده یبینینه وه، ئارتور شوپنهاوه ر (۱۷۸۹-۱۸۶۰) کوری بازگانیکی دانسج Danzig ی بووه قۆلتیر جیبی سه ر سورمانی بووه هاریکاری قۆلتیری ده کرد بۆ ریز لیگرتن له ئینگلته را، کاتیک دانسج نازاد کرا، چوه سه ر بروسیا له سالی (۱۷۹۳) دا خانه واده که ی گواستیاننه وه بۆ هامبورگ، له سالی (۱۷۹۷) به ره و پاریس که وته ری و له وئ جینشین بوو، دوو سالی تیا مایه وه له وئ وای لی هات خه ریک بوو زمانی دایکی له بیرچپته وه له سالی (۱۸۰۳) به ره و ئینگلته را که وته ری و چوه قوتابخانه ی ناوخبی بۆ ماوه ی شه ش مانگ مایه وه ئه مه ش به س بوو بۆ ئه وه ی به رامبه ر قوتابخانه ئینگلیزه کان کین هه لگرت، به لام فیژی زمانه که بوو به درژیایی دوو سالیه کانی خوری دا بووه خوتینده وه ی رۆژنامه ی (تایمس) ی له نده نی، کاتیک گه رایه وه هامبورگ به په رۆشه وه هه وئلی دا که کاری بازگانی بکات، به لام به هۆی مردنی باوکیه وه وازی لی هینا دوایی دایکی گواستیه وه بۆ فیما ر له دوای ماوه یه کی که م بووه خاوه ن دیوه خانیکی ئه ده بی که زۆر له شاعیران و نووسه ران و گه وه پیاوانی ئه وئ هات و چۆیان بۆ ده کرد، نه ک هه ر ئه وه، به لکو دوایی خۆی بووه رۆژنامه نووس، به لام کوره که ی له گه ل مه زاجی تونیدا هه لته که وت شیوازی ژبانی که به شیک له سه ربه خۆبی تیا دا بوو تووشی هه لچوونی ده کرد کاتیک ته مه نی گه شته بیست و یه ک سال هه ندی له میراتی پی درا، رۆژ له دوای رۆژ دوورکه وتنه وه رووی دا له نیوان کور و دایکدا، ئه و مییراته هه لی خوتیندی زانکۆبی بۆ ره خساند، یه که م جار له جوتنجن له سالی (۱۸۰۹) خوتیندی، بۆ یه که م جار فه لسه فه ی (کانت) ی

بنه ما ده کن، له پینا و ئه م هۆبه دا کیرکجور بووه هه لگرتی پرنسیپه دینییه کان نه ک ئاکاریبه کان، ئه م هه لۆیسته ش له گه ل کولتوری (ئوگستین) دا ریکه که کاریگه ربه که ی مایه وه له نیو پروتستانییه تا، مرۆف ته نیا له به رده م خودا و فه رمانه کانیدا به رپرسیاره و هه یج بوونه وه ریکی به شه ری مافی ئه وه ی نیبه که خۆی تی هه لقورتینن و ئه م پتیه ندیبیه بگۆری، دین لای کیرکجور مه سیحیه کی زۆر دلۆسۆز بوو، سرووشتی بوو که راکانی وای لیبکات مه سه له یه کی بیرکردنه وه ی بوونگه رایبانه یه، مادامه کی له ناخی ده روونه وه دیته ده ر، کیرکجور رووبه رووی کلپسه ی ره سمی دانیمارکی بیته وه، به و پتیه ی که ده زگایه کی ره ق هه لاته وه، دژایه تی لاهووتی عه قلاتنی ده کرد له و شیوه دارشتنه دا که مامۆستا لیها توه کانی دا یانرشتیوو، که واته پتیه ی بوونی خودا بوونگه رایبانه ده رک پی بکری، مه حال ده بیته سه لماندنن ئه و بوونه وه ره به هه ر به لگه یه ک که سه ر به بواری چیه کان بیت، به و شیوه یه کیرکجور هه روه ک پتیشوو وتمان باوه رپوون و ئاوه ز لیک جودا ده کاته وه، کیرکجور له ره خنه که ی هه گله وه خالی ده رچوونی بیرۆکه که ی ده ست پی کرد، که هه ر له سه ره تاوه ره خنه یه کی راست بوو، به لام فه لسه فه ی بوونگه رایبیه که له سه ر ئه و ره خنه یه دامه زرا و به هه مان توانایی راستگۆبی ستایش ناکری، له به ر ئه وه ی که چوارچیه ی ئاوه زی ته نگزه کردوه وای لی کردوه که دوو چاری ئه و جیاوازیانه ی ده کات که جیبان نابیتته وه، وه ک زانراوه ئه م جوړه جیاوازیانه، له سه ر ئاستی باوه رپوون، شتیکی چاوه رپوانکراو نه بووه، به لکو وای پی چوه که جیبی ریز بووه بۆ، ئارمیکه کۆن هه یه که باوه ردارانی سرووش ریزی لی ده گرن ئه ویش (باوه رده هینم له به ر ئه وه ی، ئه وه ی باوه ری پی ده هینم ماقول نییه)، (a bsurdum Credo quia)، ده توانین به مانایه کی تر بلین که ئه وان له سه ر هه قن له و باره یه وه، گه ر بته وئ نازادیت پیاده بکه یته له باوه رپووندا، باشتر وایه خۆت به ستیت به شتیکی نه ناسراوه وه، به لام ئه رک وایه که که مکردنه وه له باری ئاوه ز که مکردنه وه ی مه ترسی نییه له زیاده رپویی ریزگرتنیدا، هه گله زیاد له پتیه ی ده پروانیه ئاوه ز، لیته وه که وته ئه و هه لیه وه که باوه ری و ابو هه موو گه رده وون پی ده چئ له ئاوه ز له دایک بیت، به لام کیرکجور له ئاراسته جیاوه زه که دا به رگری کرد، وای بۆچو که ئاوه ز توانای ئه و یاریده یه مان نادات بۆ ده رک پیکردنیکه جۆری و ئه و جوړه رایه ی نکۆلی له به هه ی هه ر زانستییک ده کات، که له گه ل کاکله ی ریتبازی رۆمانتیکیدا یه ک ده گرت، به و شیوه یه کیرکجور سه ره رای ئه وه ی که ره خنه ی توندی له شیوازی ژبانی

به چاوه و کوهوت و کهوته خویندنه وهی، دوایی له سالی (۱۸۱۱) گواستیه وه بو بهرلین خویندنه وه کانی زیاتر له سه زانست بوون، واته زیاتر قول ده بووه له زانستدا، فشته نامادهی هندی له وتنه وهی وانه کانی ده بوو به لام گالتهی به فه لسه فه کهی ده کرد، له سالی (۱۸۱۳) خویندنی ته و او کرد کاتیک جهنگی رزگاری هه لگیرسا» ۱) ته و رووداوانه هیچ جوهره کاریگه ریه کیان نه کرده سهری، له ماوهی ساله کانی دواتردا له فیما (جوته ای ناسی، دهستی کرد به لیکولینه وهی سو فیزمی هندی، له سالی (۱۸۱۹) له زانکوی بهرلین دهستی به وانه وتنه وه کرد، زور باوه ری به بلیمه تی که سایه تی خو به وه هه بوو، به نامانه تی نه ده زانی که ته و راستیه له خه لک بشاری ته وه، به تایبه تی نه وانه ی که نه یاننده ناسی، له بهر ته م هویه بو وانه وتنه وه کانی واده کی داده نا که هه مان ته و کاته بوو هیگل وانه ی ده وته وه، که زانی له لایه ن هیگل به کانه وه هیچ وه لامیک نه بوو، یان وه لامیان نه ده دایه وه بریاری دا وانه نه لیتسه وه و له فرانکفورت نیشته جی بیی تا دواساته کانی ژبانی له وی بییتسه وه، سه ره رای ته وهی شوپنهاور وه ک مرۆقیک له خو بایی بوو خاوه نی ههستیکی تالا و و داچوون بوو، حزی له ناویانگی بوو، به لام له دوا ساته کانی ژبانییدا ناویانگی ده کرد، شوپنهاور له سالانی ته مه نی گه وره بییدا گه یشته را فه لسه فیه کانی، سالی (۱۸۱۸) کتیه سه ره کییه که ی به ناوی (جیهان وه کو ئیراده و وینا کردن) ی ده کرد، ته مه له ته مه نی سی سالی دا بوو، له سه ره تادا هیچ که س خو ی له کتیه که ی نه گه یاند، له کتیه که ییدا شیوه به کی ریکی بو تیوره که ی (کانت) پیشکه ش کرد، به نه نقه ست (به و شته ی له خو بادیه ی تیا هه لگرت و پاراستی شوپنهاور به پیچه وانه ی کانت وای ده بیینی که شتیک له خو بیدا ئیراده خو به تی، به و شیوه به سه یری جیهانی ته زمونی ده کرد، هه روه ک کانت پیی هه ستا که له دیارده کان پیکدیت به مانای (کانت) ی ته و هویانه ی و له دیارده کان ده که ن کومه لئ شت نین له خو یاندا که شایسته ی زانین نه بن، به لکو ئیراده خو به تی که خو ی شته له خودی خو بیدا، ته م هه لویتسه ش زور له و را باوه ی (کانت) وه نزیکه، بینیمان که کانت و ده پروانیه ئیراده که ده که ویته لایه کی شته کان له خو بیدا ته مه ته گه ر موماره سه ی ئیراده م بکه م، ته وه ی له جیهانی ته زموندا ناوری لی نه دراوته وه بزواتی جه سه ده، کانت له م باره به وه سه رنه کهوت بو تیپه راندنی ریبازی بونه بی -Oc casioealism، که وای هه روه ک پیشوو بینیمان مه حال ده بی که پیوه ندی هه کاره کی هه بییت له نیتوان شته کان له خو یاندا و له دیارده کاندا به هه رحال

بگه‌ینه (نرقانا) واته عه‌دهم، بچ هۆشی سۆفیزمانه وامن لئ دهکات که پهردهی (مایا) که هیمایه بۆ وه‌هم و پووچهل بوونه‌وه) برین، بهو شیوه‌یه ده‌توانین جیهان وا ببینین که یه‌که، دواى نه‌وهی نه‌وستمۆلۆژمان وه‌رگرت، ئیراده ده‌رمینین، له‌م حاله‌ته‌دا زانینی یه‌کیتی نامان گه‌یه‌نیتته نه‌وهی له‌گه‌ل خودا پیوه‌ندی هه‌بیت، وه‌ک نه‌و حاله‌ته‌ی لای سۆفیزمی خۆرتاوا بیه‌کان هه‌یه‌ نمونه‌ی نه‌وه‌ش ئیکهارت Eckhart ده‌هینینه‌وه، هه‌روه‌ها له‌گه‌ل جیهانی ئسیینوزا یه‌کیان ناخات که نه‌و و خودا یه‌ک شتن، به‌لکو نه‌نجامگیری بۆ هه‌موو هه‌روه‌ها هه‌وسۆزی له‌گه‌ل تازار و تالیه‌کان به‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌وه ده‌سته‌به‌ری هه‌له‌اتنمان ده‌کات بۆ عه‌ده‌م، فه‌لسه‌فه‌ی شوپنه‌اوه‌ر جه‌خت له‌سه‌ر گرنگیه‌تی ئیراده ده‌کاته‌وه، به‌ پیچه‌وانه‌ی ریبازه عه‌قلانیه‌کانی قوتابخانه‌ی هیگلیزمه‌وه، زۆربه‌ی نه‌و فه‌یله‌سوفانه‌ی که خالی هه‌لگرت، لای نیتشه‌ش ده‌بینین و هه‌روه‌ها لای برگماتیه‌کانیش ده‌بینین، نمونه‌ی نه‌وه‌ش بایه‌خدانی بوونگه‌راییه به‌ ئیراده له‌ بری ناوه‌ز، به‌لام ده‌رباره‌ی مه‌یلی سۆفیزم که له‌ ریبازی شوپنه‌اوه‌ر به‌ری ده‌کری له‌ ده‌روه‌ی ره‌وتی سه‌ره‌کی فه‌لسه‌فه‌دا راده‌وه‌ستتی، راستیش نه‌وه‌یه گه‌ر فه‌لسه‌فه‌ی شوپنه‌اوه‌ر له‌ کۆتاییدا هه‌ول ده‌دات رینگایه‌ک بدۆزیته‌وه که له‌م جیهانه و ملمانیکه‌ی ده‌رچتی، نیتشه (۱۸۴۴ - ۱۹۰۰) به‌ رینگه‌یه‌کی دژ دا ده‌روات، ئاسان نییه که سیک ناوه‌روکی بیروکه‌ی نیتشه پوخته بکات، به‌مانای ئاشنایی فه‌یله‌سوف نه‌بووه، نمایشیکی میتۆدانه‌ی بۆ راکانی به‌جێ نه‌هیتستوه، رینگا به‌خۆمان ده‌ده‌ین که به‌خواه‌ن مه‌یلێکی مرۆفایه‌تی نه‌رستۆکراتی به‌مانای پیت بۆ وشه وه‌سفی بکه‌ین، به‌ر زکرده‌وه‌ی مرۆقی له‌بارتر بوو، واتای ته‌ندروستییه‌کی باشی بیت و به‌هێزترین که‌سایه‌تی هه‌بچ، نه‌مه‌ش وای لئ کرد که گرنگی بدات به‌ تۆکه‌ییان پته‌وی بۆ رووبه‌روبوونه‌وه‌ی کلۆلی، نه‌مه‌ش تا که‌میک سه‌رپیتچی ده‌بیت له‌ پتوانه ئاکاریه بلاوه‌کان گه‌ر سه‌رپیتچی جیبه‌جی کرداره پتویستیه‌کان نه‌کات، زۆربه‌ی خه‌لک گرنگیان به‌و سیمایانه دا بچ نه‌وه‌ی بیخه‌نه سه‌ر پتی سروشتی خۆی، له‌ نیتشه‌دا مژده‌ده‌ری سیسته‌میکی زۆرداری سیاسییان تیا به‌دی کرد له‌م سه‌رده‌مه‌ماندا، زۆر پچ ده‌چتی که هه‌ندئ له‌ زۆردار له‌ نیتشه‌وه هه‌ندئ سروشتیان وه‌رگرتی، به‌لام دادپه‌روه‌ری نییه بیکه‌ینه به‌رپرسی شه‌ره‌نگیزی نه‌و خه‌لکانه‌ی که تیی نه‌گه‌یشتون، ته‌نیا رووکه‌شانه تیی گه‌یشتون، له‌به‌ر نه‌وه‌ی نیتشه نه‌و نا‌په‌زاییه به‌هێزه‌ی دروست ده‌کرد که ولاته‌که‌ی چی لئ به‌سه‌ر هاتوه‌وه به‌هۆی پیتشه‌وتنه

سیاسیه‌کانه‌وه، گه‌ر ته‌مه‌ن پتی پچ بدایه، نه‌وا نه‌و پیتشه‌وتنه‌ی به‌چاوی خۆی ده‌دی، نیتشه‌ کوری قه‌شه‌یه‌کی پرۆتستانی بوو، واته له‌ خانه‌واده‌یه‌کی باوه‌ردار هاتۆته دنیا، مانه‌وه‌ی کاریگه‌ری نه‌و توخمه به‌ پیزانه له ئاکاره به‌رزه‌که‌یدا و له شاکاره‌کانیدا ده‌بینی، ته‌نانه‌ت نه‌و کارانه‌ی که تیایدا یاخی بوون ده‌گه‌نه نه‌وپه‌ری، له هه‌ره‌تی لاویدا سه‌له‌ماندی که لیکۆله‌ره‌وه‌یه‌کی زانستی زۆر باشه، له ته‌مه‌نی بیست و چوارسالییدا بووه مامۆستای فه‌قه‌ی زمانه کۆنه‌کان له زانکۆی (بازل)، دواى سالیکی له‌و میژوه‌وه جه‌نگ له‌نیوان فه‌رنسا و بروسایدا هه‌لگیرسا، نه‌وکات نیتشه ببوه هه‌ولاتییه‌کی سوپه‌ری ته‌نیا نه‌وه‌ی له‌سه‌ر بوو که له خزمه‌تی سه‌ربازیدا کاری برین پیتچی بکات، دواى نه‌وه‌ی ته‌ندروستی تیک چوو به‌هۆی نه‌خۆشی (دوستاریا) وه له خزمه‌ت به‌ربوو، گه‌رایه‌وه بۆ بازل، راستیش ته‌ندروستی هه‌میشه له‌حاله‌تیکه‌ی خراپدا بووه، له‌و نه‌خۆشیه‌ی که له خزمه‌تکردنی سه‌ربازیدا ته‌وشی هات چاره‌سه‌ری یه‌کجاری نه‌کراو هه‌ر به‌نه‌خۆشی مایه‌وه و وای لئ هات که له سالی (۱۸۷۹) دا ده‌ست له‌ پله‌که‌ی بکیشیتته‌وه، مووچه‌یه‌کی وای که‌وته ده‌ست که توانی ژبانیکه‌ی ئاسوده‌ بژی، ده سالی دوا‌یی ته‌مه‌نی له‌ سوپه‌را و ئیتالیا به‌سه‌ربرد به‌کاری نووسینه‌وه‌ی به‌سه‌ر ده‌برد، زۆربه‌ی کات گۆشه‌گیربوو که‌س دانی پیا نه‌ده‌نا، له سالی (۱۸۸۹) ته‌وشی شیتی بوو، تا مردنی به‌شیتی مایه‌وه، شاکاره‌کانی نیتشه سه‌رچاوه‌که‌ی ده‌گه‌پنه‌وه بۆ یه‌که‌م شوپن له‌ نمونه‌ی به‌رزی یۆنانی له‌سه‌رده‌می پیت سوکراتدا به‌تابه‌تی (ئه‌سه‌رطه)، کتیبی سه‌ره‌کی یه‌که‌می (له‌ دایک بوونی تراژیدیا) سالی (۱۸۷۲) باس له‌و جیاوازییه به‌ناوبانگه‌ی نیتوان هه‌ردوو حاله‌تی (ئه‌له‌بولونیه) و (ئه‌لدیونیه‌ی) رۆحی یۆنانی کردوه، مه‌زاجی دیونیزی که هه‌لچوونیکه‌ی قوولی پتویه په‌یوه‌سته به‌و راستیه‌ی تراژیدیا‌یه‌ی که ژبانی مرۆقی پچ ناسراوه، به‌لام (با نشیونی نه‌و لیمبی) جوړیکه له خه‌ونی روون که جیگه‌ی کاریگه‌ری لایه‌نی تازار له ژبانی به‌شهریه‌تدا ده‌گریتته‌وه، ئه‌م خه‌ون بینینه له‌و توخمه نه‌بولونیه‌که‌ی که له ده‌روندا هه‌یه هه‌لده‌قوولی، به‌و شیوه‌یه ده‌توانین تراژیدیا‌ی گریکی به‌شکو‌مه‌ندی نه‌بولونی وه‌سف بکه‌ین، له ئاره‌زوه داخ‌وازیه دیونیزیه‌کانه، له‌پیتشدا نه‌وه‌مان بینی که نه‌رستۆ له هه‌موو مه‌سه‌له‌کاندا هه‌وشیوه‌ی نه‌و رایه‌ی هه‌بووه، دوا‌یی نیتشه له‌و نمایشه‌یدا که پیتشه‌کی کرد بۆ شتیوازی تراژیدیا بیروکه‌ی پالنه‌وانی تراژیدی بوو، نه‌و به‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌رستۆوه وای نه‌ده‌بینی که له تراژیدیا که‌ره‌سته‌یه‌کی جیا هه‌بچ بۆ سه‌رپه‌وه‌ی هه‌لچوونه‌کان،

به‌رای‌ئو، وه‌زیفه‌ی راست بۆ کۆمه‌ڵ ئه‌وه‌یه که کۆمه‌ڵ وه‌ک کارگه‌یه‌ک وایبێت بۆ هه‌له‌یتانی بلیمه‌ته ده‌گمه‌نه‌کان ئه‌وانه‌ی ده‌بنه‌ نمونه‌یه‌کی به‌رزی ئه‌رستۆکراتییه‌ت، به‌لام ئه‌و نازار و ده‌ردانه‌ی که دوو چاری خه‌ڵکانی ساده ده‌بن له‌ روانگه‌ی ئه‌وه‌وه هیچ گرنه‌گه‌یه‌کی نییه، ئه‌و جوژه ده‌وله‌ته‌ی که به‌خه‌یالیدا ده‌هات تارا‌ده‌یه‌کی زۆر له‌و ده‌وله‌ته‌ نمونه‌یه‌ی کۆمه‌ره‌کی ئه‌فلاتوون ده‌جوو، وای ده‌بینی که بیروباوهره‌ باوه‌کان ته‌نیا که‌ره‌سته‌یه‌کن پشت به‌ست ده‌بن به‌ ئاکاری کۆپله‌وه.

به‌رای‌ئو، مرۆقی نازاد پیوسته‌ دان به‌وه‌دا بنی که (خودامرد)، دوایی هه‌وله‌دانه‌که‌ی ئاراسته‌ی ئه‌ونا‌ییت، به‌لکو ده‌چیت بۆ شتیوه‌یه‌ک که بالاتر بچ له‌ مرۆف، نیتشه‌ وای ده‌بینی که پروتترین فورم بۆ ئاکاری کۆپله مه‌سیحیه‌ته، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مه‌سیحیه‌ت به‌ره‌و ره‌شبینی ده‌چیت کاتیک ده‌روونه‌کان هۆدۆز ده‌بن به‌و ئاواته چاکه‌ری له‌و دنیا‌یه‌ی ترده‌ هه‌یه‌ پزیز خۆی نیشان ده‌دات به‌رامبه‌ر شته‌ به‌جی داچوه‌وه‌کان، وه‌ک خۆ به‌ زل نه‌زان و به‌زه‌یی، پاره‌وی (فاگنه‌ر) له‌دوا ساله‌کانی ته‌مه‌نیدا که به‌ره‌و مه‌سیحیه‌ت چوو وای له‌ نیتشه‌ کرد هیتش بیاته‌ سه‌ر ئه‌و هونه‌رمه‌نده‌ مۆزیکازانه‌ی که پیشووتر وه‌ک هاو‌په‌یه‌ک پیتی سه‌رسام بوو، له‌گه‌ڵ په‌رستنی پاله‌واندا مه‌یلتیکی توندی کینی پرده‌ی هه‌بوو به‌رامبه‌ر به‌ ژن، چه‌زی ده‌کرد مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ ژن به‌شپوه‌ی پۆژه‌لاتیانه‌ بکریت واته وه‌ک می‌گه‌ڵ، به‌رای ئیمه‌ ته‌مه‌ ئاراسته‌یه‌که که نیتشه‌ نه‌یتوانی مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ جنسی ناسکدا بکات، ئه‌م تیسۆره‌ هه‌ندێ ورده‌کاری سوودبه‌خش ده‌گریته‌ خۆ بۆ هه‌موو ته‌رزه‌ به‌شه‌ره‌ جیوا‌زه‌کان و په‌فتاریان بۆ چاره‌سه‌رکردنی باری ژیانیان، لایه‌نی زۆر هه‌یه‌ بۆ بیروکه‌ی بانگه‌یشت کردنی جوژیک له‌ توندی و دیسپلین، به‌و مه‌رجه‌ی که خه‌لک جیه‌جیه‌ی بکات به‌سه‌ر خۆیدا، به‌لام به‌و شتیوه‌ ئاسانییه‌ ناتوانین قه‌ناعه‌ت بکه‌ین به‌ بیروکه‌ی زیاده‌رۆیی نه‌کردن به‌رامبه‌ر ئه‌و نازارانه‌ی که زۆرینه‌ به‌رگه‌ی ده‌گرن له‌ پیناو که‌مینه‌دا.

(١) لیته‌وه مه‌به‌ست له‌ رزگارکردنی ویلایه‌ته‌کانی ئه‌لمانیا‌یه له‌ ژێرده‌سته‌یی فه‌رهنسا له‌ سه‌رده‌می (ناپلیۆن بۆناپارت)دا.

گه‌وارکردنیکی ئه‌ریتی تباده‌بینی بۆ ئه‌و ژیانیه‌ی که وه‌ک خۆی چۆن هاتوه‌ ئاواش ده‌روا، به‌لام شوپنه‌هاوهر گه‌یشته ئه‌نجامیکی ره‌شبینانه، ده‌بینین نیتشه‌ هه‌لو‌تستیک‌یه‌ گه‌شبینانه ده‌گریته‌ به‌ر وای بۆ ده‌چی که له‌وانه‌یه‌ بگه‌ینه ئه‌وه گه‌ر تراژیدی گریکیه‌کان به‌شپوه‌یه‌کی ته‌واو را‌قه بکرین، به‌لام ده‌بوا‌یه‌ ناگاداری ئه‌وه‌ بوا‌یه‌ که ته‌مه‌ له‌نیو خه‌لکیدا گه‌شبینی نه‌بوو به‌و مانا باوه، واته جوژیکه‌ له‌ گه‌وارکردنی دژایه‌تی بۆ راستییه‌کانی ژبانی قورس و گران ئه‌ویش وه‌ک شوپنه‌هاوهر دان به‌ ئه‌وله‌ویه‌ی ئیراده‌دا ده‌نی، به‌لام هه‌نگاو‌یکه‌ی دوورتر ده‌هاو‌ی، له‌ ئیراده‌ی به‌هیتزا سیم‌چاکه‌کانی مرۆف ده‌بینی، به‌لام شوپنه‌هاوهر ئیراده‌ی به‌سه‌رچاوه‌ی هه‌موو خراپه‌یه‌ک ده‌بینی، نیتشه‌ جیوا‌ز کاری ده‌کات له‌نیوان دوو جوژ خه‌لکدا که بۆ هه‌ریه‌که‌یان ئاکاری تاییه‌تیا‌ن هه‌یه، ئه‌و دوو جوژه خه‌لکه‌ گه‌وره‌کان و کۆپله‌کانن، ئه‌م تیسۆره‌ ئاکاریه‌ که له‌سه‌ر جیوا‌زکاری دامه‌زراوه‌ له‌ کتیبی (دوا‌ی چاکه‌ و خراپه‌)دا نمایشی ده‌کات، که له‌ سالی (١٨٨٦) بلاوی کردۆته‌وه، له‌لایه‌که‌وه‌ ئاکاری گه‌وره‌کامان هه‌یه‌ که چاکه‌ له‌گه‌ڵ سه‌ریه‌خۆیی و که‌ره‌م و باوه‌ر به‌خۆ بوون تیتیدا گری دراون، مه‌به‌ستم هه‌موو ئه‌و کاره‌ چاکانه‌ی که مرۆف پیتی وه‌سف ده‌کری (خاوه‌ن ده‌روونه‌ گه‌وره‌کان)ی لای ئه‌رستۆ، به‌لام که‌م هه‌ینه‌ به‌رامبه‌ره‌که‌ی ژێرده‌سته‌یی و بچ فیزی و خۆئاماده‌یی ... تاد، که خراپه‌ ده‌نوینتی، لیته‌دا به‌راهه‌ری ده‌بینین له‌نیوان چاکه‌ و خراپه‌دا و یه‌کسان ده‌بی به‌لایه‌نی که‌مه‌وه‌ و دژایه‌تیکردنی له‌نیوان پیاو چاک و بیفه‌ردا هه‌یه، به‌لام ئاکاری کۆپله‌ له‌سه‌ر ریتازی زۆر جیوا‌زی داده‌مه‌زری، لای ئه‌و چاکه‌ شتیوه‌یه‌که‌ له‌ خۆ به‌ده‌سته‌وه‌دانیکه‌ی ته‌واو، ته‌نیا ئه‌و ئه‌رکه‌ی له‌سه‌ره‌ که ئه‌و نازار و تالایانه‌ هیتورکاته‌وه‌ و ئاواته‌کان بکوژتی له‌لایه‌کی تره‌وه‌ ئه‌و سیفه‌تانه‌ ریک ده‌خات که له‌ ئاکاری گه‌وره‌کاندا خیره‌ و به‌ شه‌ر ده‌بینی نه‌ک به‌ته‌نیا بچ حالیه‌یه‌کی ئاکاریانه‌ بچ، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌سی چاک له‌ ئاکاری گه‌وره‌کاندا لای کۆپله‌ به‌ مه‌ترسی ده‌رده‌که‌و‌ی، هه‌موو په‌فتاریک له‌ دیدی ئه‌ودا ترس ده‌رووژتینی، به‌لام ئاکاری پاله‌وان یان (مرۆبالا- سویرمان- Super-man) ده‌که‌وتنه‌ ئه‌ودبوو چاکه‌ و خراپه‌وه، نیتشه‌ ئه‌م بیروباوه‌ری له‌ کتیبی (وه‌ها زه‌رده‌شت دوا) نمایش ده‌کات، له‌شپوه‌ی بانگه‌یشتنی ئاکار که له‌ شپوا‌زه‌که‌یدا لاسایی وشه‌کانی کتیبی پیروژ ده‌کاته‌وه، به‌ راستی نیتشه‌ له‌ ئه‌ده‌یدا هونه‌رمه‌ندیکی بلیمه‌ت بوو، نووسراوه‌کانی زیاتر نزیکترن له‌ په‌خشانه‌ شیعه‌وه‌ وه‌ک له‌ فه‌لسه‌فه، قیژه‌وه‌نترین شت لای نیتشه‌ سه‌ره‌له‌دانی ئه‌و شپوا‌زه‌ نوویه‌ بوو له‌ مرۆفایه‌تی کۆله‌کتیفیدا که له‌گه‌ڵ پیشکه‌وتنی ته‌کنه‌لوژیای نویدا گه‌شه‌ی کرد،